



Тітко Ельвіра Валентинівна,
доктор юридичних наук,

професор кафедри міжнародного та публічного права,
Голова Українського осередку з прав людини та розвитку
освітніх новацій



Вплив телекомунікацій та сучасних технологій на інформаційну війну та комунікації в умовах збройних конфліктів: правовий аспект та наслідки

Сучасні телекомунікаційні технології, такі як Інтернет, мобільний зв'язок, супутникове телебачення, надають можливість миттєвого обміну великим обсягом інформації на глобальному рівні. Це створює умови для швидкого поширення повідомлень, які можуть бути спрямовані як на маніпулювання громадською думкою, так і формування відповідних стереотипів.

В контексті збройних конфліктів це питання набуває особливої ваги. Органи державної влади, військові інституції, а також різноманітні недержавні «гравці» можуть використовувати телекомунікаційні засоби та сучасні технології для реалізації своїх стратегій. Зокрема, для поширення пропаганди, дезінформації, проведення психологічних операцій та інших форм інформаційного впливу, які здатні формувати суспільну думку, впливати на морально-психологічний стан військового контингенту, цивільного населення, а також змінювати хід подій збройних конфліктів.

Особливого значення у цьому контексті набуває питання безпеки, адже можливість швидкої передачі даних ставить під загрозу військові операції та безпеку цивільного населення в цілому. По-перше, це забезпечує можливість швидкого поширення даних про місцезнаходження, склад військ та скупчення військової техніки, а також про знаходження складів боєприпасів та місць дислокації систем протиповітряної оборони. Більше того, передчасні повідомлення про успіхи військових операцій ставлять під загрозу їхнє подальше проведення та комплексне виконання в загалом.

З іншого боку, сучасні технології активно використовуються і для військової переваги збройних сил. По-перше, вони забезпечують можливість отримувати відповідну інформацію про ворога. По-друге, застосовуються для наведення ракет, коректування вогню та використання дронів. По-третє, загалом використання сучасних технологій забезпечує більше можливостей для безпеки військових та проведення складних операцій.

Тому, важливість телекомунікацій та сучасних технологій в інформаційній війні не може бути недооцінена. Вони стають ключовими інструментами в руках тих, хто намагається вплинути на військові дії, політичні рішення та загальне

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:



1. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне лобалізацій не явище. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020, № 2. С. 56-61.
2. Європейська конвенція з прав людини: Міжнародний документ від 04.11.1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG (дата звернення: 16.11.2023).
3. Конвенція Ради Європи про доступ до офіційних документів: Міжнародний документ № 994_001-09 від 18.06.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-09#Text (дата звернення: 16.11.2023).
4. Конституція України: Документ № 254к/96-ВР від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 15.11.2023).
5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Міжнародний документ № 995_043 від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 16.11.2023).
6. Про доступ до публічної інформації: Закон України № 2939-VI від 13.01. 2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 15.11.2023).
Про інформацію: Закон України № 2657-XII від 02.10.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 15.11.2023).

ставлення до конфлікту, як всередині країни, так і на міжнародному рівні.

Перш за все відзначимо, що поняття «інформаційна війна» є доволі дискусійним у національній правовій науці. Наприклад, І. Жаровська та Н. Ортинська наголошують, що інформаційні війни – це маніпулювання інформацією через психологічний вплив на опонента [1, с. 60]. Іншу думку висловлює Г. Сасин, який описує «інформаційну війну» як конфлікт між державами, що здійснюється через застосування інформаційних засобів як зброї. Вона включає в себе як відкриті, так і приховані стратегічні інформаційні дії, які держави застосовують проти одна одної з метою здобуття переваги у матеріальному вимірі [8, с. 19]. Таким чином, інформаційна війна може бути описана як використання інформації та медійних ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей, часто пов'язаних із політичними, економічними чи військовими інтересами та ін.

Телекомунікації зазнали значного розвитку в останні десятиліття, перетворившись на ключовий канал поширення інформації. Крім того, соціальні мережі та Інтернет-платформи стали одними з найпотужніших інструментів у сучасній інформаційній війні. Вони дозволяють не лише широко розповсюджувати інформацію, але й впливати на сприйняття та інтерпретацію цієї інформації серед широкого населення. Через алгоритми персоналізації контенту, соціальні мережі здатні формувати «інформаційні бульбашки», в межах яких користувачі піддаються впливу вибіркової та часто однобічної інформації.

Усе це породжує нові виклики, пов'язані з верифікацією інформації та боротьбою з дезінформацією. Невід'ємною частиною цих викликів є необхідність забезпечення цифрової грамотності населення, а також розробка та впровадження нормативно-правових та етичних рамок для регулювання використання сучасних технологій у інформаційному просторі.

Ще до початку повномасштабного вторгнення – «війну між Україною та росією» можна було назвати показовим прикладом ведення інформаційної війни, зокрема у контексті пропаганди з російського боку. Так, противник активно застосовував різноманітні методи політичної та соціальної пропаганди. Така діяльність в інформаційному просторі України, росії, інших держав та на міжнародній арені націлена на досягнення стратегічних та політичних переваг. Основними цілями цієї діяльності є деморалізація супротивника, введення його в оману, а також протидія діям іншої сторони [9, с. 77].

Внаслідок великого впливу телекомунікацій та інформації на перебіг збройного конфлікту і безпеку населення, інформаційна діяльність може бути піддана правомірному обмеженню з урахування відповідного правого забезпечення. З одного боку, право на інформацію передбачену актами міжнародного та національного права. Зокрема, такі положення містяться у Європейській конвенції з прав людини, 1950 р. [2];

7. Сасин Г. В. Інформаційна війна: сутність, засоби реалізації, результати та можливості протидії (на прикладі російської експансії в український простір). *Грані*. 2015, № 3 (119). С. 18-23.

7. Яковчук В. С., Малець Б. І., Борзов Ю. О. Інформаційні війни в сучасному світі. Інформаційна безпека та інформаційні технології: збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, студентів і курсантів, м. Львів. 2020. С.75-78.

8. Тітко Е. В. Правомірне обмеження свободи вираження поглядів: досвід Європейського суду з прав людини : монографія. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. 167 с.

Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, 1966 р. [5]; Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, 2009 р. [3], а також таких контекст передбачений Конституцією України, 1996 р. [4]; Законом України «Про інформацію», 1992 р. [7]; Законом України «Про доступ до публічної інформації», 2011 р. [6] та низкою багатьох інших міжнародних та національних правових актів. Таким чином узагальнивши відповідні положення вищенаведених документів щодо права на інформацію, можна відзначити, що вони, переважно, визнають право кожної особи на вільний доступ до інформації, що включає право шукати, отримувати та передавати інформацію. Крім того, ці документи підкреслюють важливість свободи слова як фундаментальної свободи, що охоплює не тільки право висловлювати власні погляди, але й отримувати та передавати інформацію та ідеї без втручання з боку держави. Разом з тим, важливо наголосити, що ці правові акти також вказують на необхідність балансу між правом на інформацію та захистом прав та репутації інших осіб.

Таким чином, право на інформацію, хоч і є фундаментальним, може бути піддане обмеженню за відповідних умов. Такі обмеження, повинні бути встановлені законом та бути «необхідними у демократичному суспільстві» для захисту відповідних інтересів або прав і свобод інших осіб, у відповідності до пропорційної меті, якої вони прагнуть досягти. До можливих підстав для обмеження права на інформацію можна віднести:

- захист національної безпеки та територіальної цілісності держави;
- підтримання громадського порядку, особливо у випадках, коли інформація може призвести до насильства, серйозних заворушень або кримінального правопорушення;
- охорона здоров'я населення, захист репутації або прав інших людей;
- запобігання розголошенню конфіденційної інформації, комерційних таємниць або для підтримання авторитету та неупередженості правосуддя [8].

Збройний конфлікт часто стає причиною введення відповідних обмежень право на інформацію, з огляду на потреби національної безпеки, територіальної цілісності та забезпечення громадського порядку. У таких обставинах, уряди можуть вважати за необхідне контролювати або обмежувати доступ до певної інформації, а також впливати на її поширення. Зокрема, під час війни, інформація про військові операції, стратегії, розміщення військ та інші чутливі аспекти може бути класифікована як таємна. Уряди можуть обмежувати доступ до такої інформації, щоб запобігти її потраплянню до ворожих сил чи зменшити ризик шкоди для національної безпеки. Серед практичних прикладів можна назвати заборону на зйомку розміщення та роботи систем протиповітряної оборони.

Крім того, можуть вводитись певні обмеження на поширення інформації, яка може призвести до паніки чи соціальних заворушень, особливо у випадках, коли недостовірна або перекручена інформація може викликати масові протести або насильство серед цивільного населення.

Таким чином, безконтрольна реалізація права на інформацію за умов збройного конфлікту може мати невідворотні негативні наслідки для оборони та захисту держави, а також безпеки життя цивільного населення. З урахуванням цього, обмеження відповідної інформації за умов воєнного стану є доцільним і обґрунтованим.

Важливо, що будь-які такі обмеження повинні відповідати принципам законності, необхідності та пропорційності. Тобто вони мають бути чітко передбачені законом, необхідними для досягнення легітимної меті, та не перевищувати міри, необхідної для цього. Доцільно, щоб такі обмеження були тимчасовими та переглядались регулярно, щоб запобігти надмірному втручання у право на інформацію. У міжнародному праві підкреслюється, що навіть у випадку збройних конфліктів, обмеження на доступ до інформації мають бути справедливо зважені з урахуванням принципів демократії та прав людини.

Разом з тим, звертаючи увагу на позитивний вплив телекомунікацій під час воєнних дій, то слід наголосити, що наявність точної та актуальної інформації дозволяє військовому командуванню ефективно управляти та координувати оборонні операції, планувати стратегії та швидко реагувати на зміни на фронті. Точна та своєчасна інформація може підтримувати моральний дух населення, утримуючи людей від паніки та дезінформації. Крім того, підтримання

відкритого та прозорого інформаційного потоку допомагає зберегти внутрішню стабільність, уникати непорозумінь та зміцнювати довіру громадян до державних інститутів.

Варто також наголосити що, відповідна інформація, яка зібрана під час воєнного стану належним чином, може слугувати доказом у міжнародних судах для розслідування воєнних злочинів, злочинів агресії, злочинів проти людяності, порушень прав людини та інших незаконних дій.

Отже, з одного боку, інформація може бути використана як зброя у війні, що несе потенційну шкоду. Неконтрольований або неправдивий потік інформації може призвести до паніки, дезорганізації, підриву морального духу та загрози військовим операціям. Обмеження такої інформації є законним та обґрунтованим. З іншого боку, точна та своєчасна інформація є критично важливою для ефективного управління військовими операціями, підтримки морального духу населення, протидії пропаганді та дезінформації, залучення міжнародної підтримки, збереження внутрішньої стабільності, та документування можливих воєнних злочинів. У підсумку, керування інформацією під час воєнного стану вимагає виваженого підходу, що забезпечує достатній рівень інформованості для ефективного реагування на виклики збройного конфлікту, але водночас захищає від негативних наслідків неконтрольованого розповсюдження інформації. Важливо підтримувати баланс між необхідністю інформування та потребою в обмеженні доступу до інформації з міркувань національної безпеки, територіальної цілісності та забезпечення громадського порядку.

